

Messkirch¹'in Aziz Martin Heidegger'i²

Michael Inwood

Heidegger her şeyden önce bir filozoftur. Siyaset bir sınır çizgisidir. Fakat 1930'ların başlarındaki karanlık olayı -Nazizme karışmasını- unutamayız. Bu olay, Heidegger'in felsefesi hakkında bize ne söylemektedir? Buna karşılık onun felsefesi o olay hakkında ne söylemektedir? Fazla bir şey değil.

Bir Rektör Olarak Heidegger

1948'de Heidegger eski öğrencisi Herbert Marcuse'ye, 1933'te 'Nasyonal Sosyalizmden, bütününde yaşamın tinsel yenilenmesini, sosyal düşmanlıklardan uzlaşmasını ve Batı Dasein'inin komünizm tehlikesinden kurtuluşunu beklediğini yazdı.³ Onun taraftarlarından bazıları, Nazizmin bu dönemde komünizme tek alternatif olduğu temelindeki kararını doğrularlar. Niçin komünizme karşı Nazizm tercih edilir? *Varlık ve Zaman*'in*** betimlediği üzere modern dünya çığıından çıkmıştır. Fakat *VZ*'da, örneğin gündelik yaşamdan kararlı bir çekiliş gibi, komünizmden çok Nazizmin çok az onaylanması vardır. Onun ABD'yle ve Sovyetler Birliği'yle ilişkilendirdiği eşitlik ve fırsatçılık yerine 'seviye'de farklılığı ve derecelenmeyi tercih ettiği için Heidegger muhafazakardır. Nazizmin gözünden düşmesinden hemen sonra, Batı'nın yazgisının Alman ordularından ziyade Alman filozoflar vasıtasıyla Almanya'da sona erdirileceğine inandığı için, o çok vatanseverdi. Fakat Spengler ve Jünger gibi diğer muhafazakarlar ve vatanseverler, Nazizmin çekiciliğine direndiler. Özünde Nazizm kötü değil midir? Bir kişi 'Ben komünistim, fakat yargılama yapmayı ve ortaklaşımıcılığı desteklemyorum' diyebilir. Fakat bir kişi: 'Ben Nazi'yim, fakat kısmi karşıcılığı anti-Semitikliği ya da Holocaust'u onaylamıyorum'u güçlükle diyebilir. Nazizmin hataları kendi özünde gibi iken, komünizmin hataları ilinekseldir.

Ama, geçmişte 1933'te şimdi olacak şeylerin birçoğu, hâlâ gelecektedir. Hitler 1924'te Bavaria'da darbe teşebbüsü yüzünden hapsedildi. Fakat hatalarından ders aldı

1 Heidegger'in doğduğu yer.

2 Bu yazı Michael Inwood'un *Past Master: Heidegger*, Oxford, Oxford University Press, 1997 adlı kitabının St. Martin of Messkirch bölümünden çevrilmiştir.

3 *The Heidegger Controversy: A Critical Reader*, ed. R. Wolin, Cambridge, Mass., 1993, s. 162.

3 *A.g.e.*, s. 162.

*** Çevirenin notu: Bundan sonraki satırlarda *Varlık ve Zaman* adlı eser *VZ* olarak kısaltılacaktır.

ve yasal araçlar vasıtasıyla şimdi iktidara geldi. Hitler'in anti-Semitik (kısmî, karışıcı) olduğu doğrudur. Fakat anti-Semitizm bir politikacıyı ya da hareketi zorunlu olarak düşünmekten men ettiğinde, hâlâ şimdi sahip olduğu tabulara sahip değildi. Bu dönemde hiç kimse (Hitler'in kendisi hariç) Yahudileri yok etmeyi hayal etmiyordu. Nazizm, anti-Semitizmin yanında işsizler için yeni bir anlaşma, teknoloji ve kapitalizmin zararlarına çare, Versay Antlaşması'nı reddetme, geleneksel ('aile') değerlere geri dönüş ve genç bir çığır gibi bir çok çekici şeyler de sundu. Şimdi Almanya'da tehlike sözcükler anlamına gelen Führer (*Lider*), (*Volk*) *Halk*, (*entschlossen*) *karar vermek* gibi kelimeler, 1933'te, İngilizce karşılıklarının hâlâ olduğu kadar masum söylendi: önderlik nitelikleriyle güçlü bir 'lider' ve 'insanlar' ya da 'uluslar' 'karar veren' liderlere ihtiyaç duyar. (*Volk* (*Halk*) bir ırk değildir. Biyolojik ırkçılık, Heidegger'in felsefesine uzaktır). O hâlde Nazizm şimdi sahip olduğu gibi katılmış bir öze sahip değildi. 1945'te Heidegger'e 'eğer 1933'te tüm mevcut güçler, güçlü hâle gelen hareketi tasfiye etmek ve azaltmak için meydana gelseydi ne olurdu ve ne önleyebilirdi?' sorusu sorulduğunda kim (bu sorunun cevabını) bilebilir?⁴ Heidegger Nazizmin gelecekteki yönünü etkileyebileceğini düşündü. Nazizmin kendi 'hakiki' özünü açıklaması şimdi saçma gibi görünebilir. Fakat 1933'te böyle görünmüyordu. Heidegger, Nazizmi hakiki gerçekliğiyle değil, olanaklarıyla gördü.

VZ'in düşünceleri Heidegger'i Nazi yapsaydı, onlar (düşünceler) Nazizme karşı onu (Heidegger'i) başışık kılmaz mıydı? Hatalarından ders alan, zamanlamada kusursuz anlamıyla mükemmel taktikçi olan becerikli politik hilecilerle karşı kendimizi korumak için onu (Nazizmi) düşünen birçok felsefe onu (bu soruyu) soruyor. Ne etik ne de doğru ve yanlışların listesi iş görür. Ne geçmişteki canilerin ne de anti-kahramanların dosyası çalışır. Başarılı canı, bunlardan kendini nasıl koruyacağını ve nasıl bir kahraman gibi görüneceğini bilir. O sadece önceden tedbir almamız gereken bir canidir de: insanlar çoğunlukla belirli canilerin yardımı olmaksızın da başlarını belaya sokarlar (karışıklıkla suçlanan caniler hakkındaki araştırma çoğunlukla onların karışıklığın bir parçası olduğunu gösterir). Tüm bunlara karşı, felsefe hiç de yok olmayan bir tilsim sağlamaz. Heidegger'in bize belirttiği gibi geçmişten bilinmeyen bir rehberle henüz bilmediğimiz bir geleceğe doğru gidiyoruz.

Bir Düşünür Olarak Heidegger

Bir filozof olarak Heidegger nerede bulunuyor? Temel düşüncelerinin çoğunluğu çağdaşlarına ve atalarına bazı şeyler borçludur. Epistemolojiden ontolojiye dönüş Heidegger'den önce Nicolai Hartmann ile yapıldı. Dasein düşüncesi, Husserl'in fenomenolojisi ve Max Scheler'in felsefî antropolojisini kritik etmeyle geliştirildi. *Existenz* (*varlık*), *Angst* (*kaygı*), ve *Augenblick* (*bir anlık bir bakış*) düşünceleri, Kierkegaard'dan ve daha doğrudan doğruya Jaspers'den kaynaklanmaktadır. Heidegger'in kendisi Dilthey'in etkisini ve özellikle de tarih hakkındaki düşüncelerinden dolayı da Dilthey'in arkadaşı Yorck von Wartenburg'u takdir eder.⁵

4 *A.g.e.*, s. 26.

5 *A.g.e.*, ss. 397-404.

Mevcut olan olarak varlık düşüncesini Eski Yunanlılara yükleyen ve tarihte yazgının önemini belirten Spengler'in etkisini kabul etmek için daha az isteklidir.

Diğerlerinden çıkarılan *bricolage* düşüncesi Heidegger'in düşüncesi midir? Hayır. Heidegger'in düşüncesi Antik Yunanlılara kadar uzandığı kadar çağdaşlarına ve şimdiki atalarına kadar da uzanır. Bu, onu çağdaşlarının doğrudan etkisinden ya da gerçekte herhangi bir filozofun ya da okulun doğrudan etkisinden ayrı tutar. Örneğin o 'kayı' kavramını sadece Kierkegaard'dan değil, fakat Luther ve St Augustinus'a kadar götürür. Gerçekte o, Aristoteles'in ontolojisiyle Augustinusçu antropoloji (örneğin Helen Hıristiyanlığı) çerçevesinde çalışarak Dasein düşüncesini kaygı olarak geliştirdiğini belirtir⁶. Heidegger açıkça hemen çevresindeki mevcut problemleri ve düşünceleri benimsemez. En azından onların (bu düşüncelerin) atalarını gün ışığına çıkarır ve hemen hemen her zaman onları yabancı kaynakların güçlüğüle görüldüğü bağlama katarak, borçlu olduğu şeyler hakkında kendi karakteristik özelliklerini müzakere eder. Sadece bu değil. Her zamanki gibi Heidegger borçlu olduğu filozofları tekrar yorumlayarak borçlarının karşılığını vermez de. Heidegger Kant'a ne kadar borçludur? Ya da Aristoteles'e? Heidegger Kant ve Aristoteles'i kendi düşünceleri vasıtasıyla yorumladığı için bunu söylemek kolay değildir. Heidegger'in düşünceleri anlaşıldığı takdirde, onun Kant ve Aristoteles'e olduğu kadar, onların da Heidegger'e borçlu olduğu (görülür). Diğer filozoflar hakkındaki yazılarını çoğunlukla kabul etmek kolay değildir. Fakat onları (yazıları) unutmak kolay da değildir ve bir kere Heidegger'in bir filozof hakkındaki yazılarıyla karşılaştığımızda, onu tamamiyle Heideggerci olmayan gözlerle okumak zordur.

Diğerlerinin Heidegger üzerindeki etkisi ustalık isteyen bir konuya onun diğerleri üzerindeki etkisi de öyledir. Görünüşe bakılırsa, onun etkisi çok büyüktür: filozoflar (Sartre, Merleau-Ponty, Levinas, Ortega Gasset, Gadamer, ve Derrida) üzerinde olduğu kadar teologlar (Bultmann, Rahner, Tillich) üzerinde, psikanalistler (Ludwing Binswanger) üzerinde, edebi eleştiriciler (Emil Staiger) üzerinde de etkisi büyüktür. Fakat onun etkisi ne kadar sürecek? Heidegger, Aristoteles hatta Kant kadar uzun yaşayacak mı? Cevap vermek o kadar da kolay değildir. Bu diğerlerinin, filozofların ve filozof olmayanların gelecekte yapacakları şeyler, onların Heidegger'le yaptıkları şeyler ve o olmaksızın yaptıkları şeyler hakkında göremeyeceğimiz olaylara bağlıdır.

Heidegger'in etkisi hakkındaki sorun daha çok, farklı sorulara verilecek cevaplara bağlıdır. Bir düşünür olarak Heidegger'in statüsü nedir? Bunu cevaplamak çok zordur. Heidegger diğer filozofların kullandığı (ele aldığı) problemlere basit bir şekilde çözümler vermez, bu yüzden onun statüsünü, onun (bu sorulara verdiği) çözümlerle, diğerlerinin bunlara verdiği çözümleri karşılaştırarak ölçebiliriz. O belki de yanıtlayamayacağı fakat genel çalışma sorunlarından çok daha temel olduğuna inandığı yeni sorular sorar. Bu soruların değerini nasıl ölçebiliriz ya da onun onlara (bu sorulara) verdiği cevapların doğrusunu nasıl değerlendirebiliriz? Yine, bu kısmen hiç olmazsa diğerlerinin gelecekte Heidegger hakkındaki yaptıkları şeylere bağlıdır. Heidegger'in değeri hakkındaki soru, etkisi sorunundan kesin bir biçimde ayrı değildir.

Bir İnsan Olarak Heidegger

Heidegger şimdi, tamamıyla anlaşılır olmamasına rağmen, başlangıçta olduğundan daha az karışıktır. Onun statüsü ve etkisi büyüktür. O, felsefenin haritasını yeniden çizmeyi deneyen insafsız bir düşünürdür. O sadece felsefe vasıtasıyla değil, fakat aynı zamanda belirsiz Hıristiyan inancıyla da azap çektiği ve insanlara azap çektiği için huzursuzdu. Bu açıdan o, Augustinus kadar başka hiç kimseye benzemez.

Çeviren: Neziha Dalgıç